

Л.І. Миколишин¹, З.І. Піскур¹, Й.Й. Дідик²,
О.С. Сікіринська²

¹ Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

² КЗЛОР «Львівський протитуберкульозний диспансер»

Клінічні параметри вітаміну D при туберкульозі у дітей

Мета роботи — визначити клінічні параметри 25(ОН)D у хворих з тяжкими і неускладненими формами туберкульозу дітей та сезонні коливання його рівня при туберкульозі.

Матеріали та методи. Обстежено 38 дітей, яких лікували з приводу туберкульозу (основна група), і 14 практично здорових (контрольна).

Результати та обговорення. У (71,1 ± 8,9) % хворих на туберкульоз дітей, встановлено дефіцит вітаміну D, у (21,1 ± 15,4) % була його недостатність, і лише у (7,8 ± 19,0) % він був у межах норми. У хворих з тяжкими формами внутрішньо- і позагрудного туберкульозу дефіцит 25(ОН)D був вірогідно частіше, ніж з неускладненим туберкульозом органів дихання, що вказує на залежність тяжкості хвороби від його рівня. Середній показник вітаміну D у дітей, хворих на туберкульоз, був вірогідно нижчий, ніж у здорових (відповідно (17,29 ± 1,66) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$). При цьому вірогідно нижчий порівняно з таким у хворих на внутрішньо- і позагрудний туберкульоз (відповідно (14,60 ± 1,18) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$) та у дітей з неускладненим туберкульозом (відповідно (21,00 ± 3,45) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$). Середні місячні показники вітаміну D у хворих на туберкульоз були нижчі, ніж у здорових дітей, а місячні сезонні коливання 25(ОН)D у дітей, хворих на туберкульоз, у літні місяці були чіткіші.

Висновки. Низький рівень вітаміну D є чинником ризику розвитку туберкульозу у дітей. Від його концентрації залежить тяжкість перебігу хвороби. Низький рівень вітаміну D може бути причиною активізації латентної туберкульозної інфекції у дітей у літні місяці.

Ключові слова

Вітамін D, туберкульоз, діти, сезонність.

Останніми роками з'явився інтерес до метаболізму вітаміну D та механізму його гормональної дії. В минулому вивчали переважно участь вітаміну D у мінеральному обміні. Проте механізм багатьох його ефектів, не пов'язаних із кістковою системою, реалізується поза межами цієї системи, і тому їхня регуляція не залежить від сироваткових рівнів кальцію, фосфору, паратгормона та інших ланок ендокринної системи [2, 7].

З'являється все більше даних про те, що вітамін D впливає на імунну систему [6, 8]. Перегляду поглядів на фізіологічне значення вітаміну D сприяла низка чинників, зокрема відкриття

рецепторів до гормональних метаболітів вітаміну D і здатності клітин до їхнього синтезу в органах і тканинах, які не задіяні в мінеральному обміні. Якщо раніше рецепторами вітаміну D вважали лише кістки, кишки, печінку і нирки, то, за сучасними даними, ці рецептори містяться в понад 30 типах тканин організму [1].

Встановлено, що вітамін D зменшує активність набутого імунітету, насамперед пригнічує виникнення чи розвиток аутоімунних захворювань (розсіяний склероз, цукровий діабет I типу, псоріаз), запобігає новоутворенням, серцево-судинним захворюванням, інфекціям [7]. Крім пригнічення набутого імунітету, вітамін D посилює природжені імунні реакції [9]. Вплив вітаміну D на природжений імунітет визначається

тканинною концентрацією $1,25(\text{OH})_2\text{D}$ і регулюється двома ферментами: $25(\text{OH})\text{D}-1\alpha$ -гідроксилазою (CYP27b1), яка активізує вітамін D, і $25(\text{OH})\text{D}-24$ -гідроксилазою (CYP24), яка перешкоджає його надлишковому утворенню. Природжений імунітет супроводжується посиленням експресії рецепторів до вітаміну D та їхньою активізацією під впливом $1,25(\text{OH})_2\text{D}$. Ці рецептори сприяють фагоцитозу та продукції інтерлейкіну-1 β і фактора некрозу пухлин, які задіяні в процесі елімінації чужорідних антигенів [2, 7].

Зниження концентрації вітаміну D у сироватці крові і збільшення тяжкості або схильності до туберкульозної інфекції продемонстровано у низці досліджень останніх років [16, 17]. Помічено, що вітамін D сприяє захисту від туберкульозу.

Механізм, за допомогою якого вітамін D може запобігати або обмежити інфекцію мікобактерій туберкульозу, реалізується через зв'язування біологічної форми вітаміну D ($1,25$ -дигідрокси-холекальциферол) у вітамін D рецепторами (VDR), поліморфними ядерними рецепторами, які регулюють експресію генів, важливих для імунної функції [10].

Завдяки цьому кальцитріол ($1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$) індукує кілька ендогенних антимікробних пептидів [5], зокрема кателіцидин LL-37 і β -дефенцин [12], і пригнічує ферменти, які руйнують легеневий позаклітинний матрикс.

Епідеміологічні дослідження свідчать, що дефіцит вітаміну D збільшує ризик щодо інфекційних захворювань, зокрема туберкульозу [3, 4].

Останніми роками у низці досліджень підтверджено сезонні зростання захворюваності на туберкульоз [19]. Деякі дослідники вказують на пік захворювань на туберкульоз у весняні й літні місяці [13]. Чимало дослідників висловлюють думку, що підвищення захворюваності на туберкульоз може бути спричинене низьким рівнем вітаміну D (який впливає на функцію макрофагів і клітинний імунітет), що може призвести до порушення клітинного імунітету і реактивації мікобактерій, які є в латентному стані [14, 18]. Значна кількість дослідників вказують на актуальність і потребу в подальших дослідженнях ролі вітаміну D при туберкульозі. Подібних робіт у літературі пострадянського простору ми не знайшли.

Мета роботи — визначити клінічні параметри $25(\text{OH})\text{D}$ у дітей, хворих з тяжкими й неускладненими формами туберкульозу, та сезонні коливання рівня $25(\text{OH})\text{D}$ при туберкульозі.

Матеріали та методи

Обстежено 38 дітей віком від 3 міс до 14 років, які перебували на стаціонарному лікуванні з при-

воду туберкульозу в дитячому спеціалізованому відділенні (основна група) і 14 практично здорових дітей (контрольна група).

Для визначення статусу організму за вітаміном D вимірювали концентрацію 25 -гідрокси-вітаміну D ($25(\text{OH})\text{D}$) — кальцидіолу. Дана форма є основною під час визначення рівня вітаміну D у крові, бо період її напіврозпаду становить 2–3 тиж, і він найбільше відображає запаси вітаміну D у організмі людини [11]. Ця первинна циркулююча форма вітаміну D біологічно неактивна, її рівень у 1000 разів більший, ніж у циркулюючого $1,25$ -дегідроксिवітаміну D ($1,25(\text{OH})_2\text{D}$) — кальцитріолу.

На основі концентрації $25(\text{OH})\text{D}$ у сироватці крові статус за вітаміном D визначали як дефіцит, недостатній і достатній рівень.

Відповідно до рекомендацій Американського товариства ендокринологів, дефіцитом вітаміну D (за вмістом $25(\text{OH})\text{D}$) вважали його вміст до 20 нг/мл, недостатністю — 21–29 нг/мл, достатнім рівнем — 30–100 нг/мл.

Досліджували вітамін D в ліцензованій медичній лабораторії ТОВ «УНІЛАБ». Для кількісного визначення $25(\text{OH})\text{D}$ у сироватці крові використовували імунотест Vitamin D total фірми Roche Diagnostics GmbH для *in vitro* діагностики та електрохемилюмінесцентний аналіз зв'язування, який базується на принципі конкуренції і призначений для використання на імунохімічних аналізаторах Elecsys і Cobas e 411 Roche.

Статистичну обробку матеріалів проводили за допомогою комп'ютерної програми Statistica 8.0. Обчислювали середні арифметичні показники (M) та їхні похибки (m). Для перевірки нормальності розподілу кількісних даних вибірок застосовували критерії Колмогорова—Смирнова, Лілієфорда та Шапіро—Уїлка. З огляду на обмеженість кожного із критеріїв, не вважали досліджуваний розподіл нормальним, якщо хоча б один із цих критеріїв був значущим ($p < 0,05$). Через брак «нормальності розподілу» кількісних даних наших вибірок значущість різниці між двома середніми величинами обчислювали за допомогою U -критерію Манна—Уїтні порівняно із неспареними вибірками та критерію Вількоксона порівняно зі спареними вибірками. Значущість різниці між трьома середніми, отриманими із неспарених вибірок, визначали за допомогою критерію Краскела—Уолліса.

Результати та обговорення

Обстежено 38 дітей віком від 3 міс до 14 років, які перебували на стаціонарному лікуванні з приводу туберкульозу в дитячому спеціалізованому відділенні (основна група), і 14 практично здо-

Таблиця 1. Кількість хворих з тяжкими формами внутрішньогрудного і позагрудного туберкульозу та пацієнтів з неускладненим туберкульозом органів дихання залежно від рівня 25(ОН)D у сироватці крові, %

Рівень 25(ОН)D	Кількість хворих з тяжкими формами внутрішньогрудного і позагрудного туберкульозу	Кількість хворих з неускладненим туберкульозом органів дихання	p
Дефіцит (до 20 нг/мл)	20 (90,9 ± 6,6)	7 (43,8 ± 20,1)	< 0,05
Недостатність (21–29 нг/мл)	2 (9,1 ± 28,8)	6 (37,5 ± 21,7)	> 0,05
Норма (30–100 нг/мл)	–	3 (18,8 ± 27,6)	–

Таблиця 2. Концентрація 25(ОН)D у сироватці крові дітей, нг/мл

Група	Кількість дітей (n)	Діапазон концентрації 25(ОН)D	Середній показник концентрації 25(ОН)D
Хворі з тяжкими формами внутрішньогрудного і позагрудного туберкульозу	22	6,73–29,18	14,60 ± 1,18*
Хворі з неускладненим туберкульозом органів дихання	16	4,79–51,00	21,00 ± 3,45#
Здорові	14	39,56–83,01	59,35 ± 3,70**

Примітка. * p < 0,001, різниця вірогідна щодо дітей, хворих на тяжкі форми внутрішньогрудного і позагрудного туберкульозу та здорових; #p < 0,001, різниця вірогідна щодо дітей, хворих на неускладнений туберкульоз органів дихання та здорових.

рових дітей (контрольна група). Серед обстежених основної групи дівчаток було 18, хлопчиків — 20, контрольної — 5 і 9 відповідно. Основну групу становили пацієнти з ускладненим внутрішньогрудним і позагрудним туберкульозом (22) і неускладненим туберкульозом органів дихання (16). До ускладненого внутрішньогрудного і позагрудного туберкульозу зарахували: туберкульоз внутрішньогрудних лімфатичних вузлів (ВГЛВ) з міліарним туберкульозом легень (4 дитини), туберкульоз мезентеріальних лімфатичних вузлів з міліарним туберкульозом легень (одна дитина), міліарний туберкульоз (4 дитини), туберкульоз периферичних лімфатичних вузлів, поєднаний з туберкульозом ВГЛВ (5) та з первинним туберкульозним комплексом (ПТК) (2), туберкульозний менінгоенцефаліт з міліарним туберкульозом легень (3), самостійна форма туберкульозу кісток і суглобів (3, в одному випадку туберкульоз хребта). До групи з неускладненим туберкульозом органів дихання зарахували 16 дітей: ПТК — 10, туберкульоз ВГЛВ — 6.

У 27 (71,1 ± 8,9)% дітей основної групи виявлено дефіцит вітаміну D, при цьому у 10 (37,0 ± 16,1)% дефіцит рівня 25(ОН)D у сироватці крові був нижчим за 10 нг/мл. Недостатність вітаміну D встановлено у 8 (21,1 ± 15,4)% дітей і лише у 3 (7,8 ± 19,0)% (у двох з туберкульозом ВГЛВ і однієї дитини з ПТК) вміст 25(ОН)D був у межах норми. Отже, в більшості хворих на туберкульоз дітей виявлено дефіцит вітаміну D.

Отже, у хворих з тяжкими формами внутрішньогрудного і позагрудного туберкульозу дітей дефіцит 25(ОН)D був вірогідно частіше, ніж з

неускладненими формами туберкульозу органів дихання. Недостатність 25(ОН)D у сироватці крові спостерігали дещо частіше ((37,5 ± 21,7)% порівняно з (9,1 ± 28,8)%; p > 0,05) у дітей з неускладненими формами, ніж з тяжкими. Варто зауважити, що у трьох (18,8 ± 27,6)% дітей з неускладненим туберкульозом органів дихання концентрація 25(ОН)D у сироватці крові була в межах норми. Отже, дефіцит 25(ОН)D у більшості хворих з тяжкими формами туберкульозу вказує на залежність тяжкості хвороби від його рівня у сироватці крові.

Встановлено, що у дітей основної групи рівень 25(ОН)D був вірогідно нижчий, ніж у здорових (відповідно (17,29 ± 1,66) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; p < 0,001).

У табл. 2 наведено концентрацію 25(ОН)D у дітей обох груп.

Таким чином, у хворих з внутрішньогрудним і позагрудним туберкульозом середня концентрація вітаміну D вірогідно нижча, ніж у здорових дітей (відповідно (14,60 ± 1,18) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; p < 0,001). Вірогідно нижча також була середня концентрація вітаміну D у дітей з неускладненим туберкульозом порівняно зі здоровими (відповідно (21,00 ± 3,45) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; p < 0,001). При цьому середній рівень вітаміну D у хворих на внутрішньогрудний і позагрудний туберкульоз порівняно з таким показником у хворих з неускладненим туберкульозом органів дихання суттєво не відрізнявся (відповідно (14,60 ± 1,18) і (21,00 ± 3,45) нг/мл; p > 0,05).

За даними J. Rathored і співавт. [15], гіповітаміноз вітаміну D може призвести до мультире-

Таблиця 3. Концентрація 25(ОН)D у дітей із чутливим і хіміорезистентним тяжким внутрішньогрудним і позагрудним туберкульозом та чутливим і хіміорезистентним неускладненим туберкульозом органів дихання, нг/мл

Група	Кількість дітей (n)	Концентрація 25(ОН)D	Середня концентрація 25(ОН)D
Чутливий:	21	4,79–51,00	17,39 ± 2,53
– внутрішньо- і позагрудний;	11	7,75–19,42	14,03 ± 1,30
– туберкульоз неускладнений органів дихання	10	4,79–51,00	21,07 ± 5,00
Хіміорезистентний:	17	6,73–33,70	17,17 ± 2,08
– внутрішньо- і позагрудний;	11	6,73–29,18	15,16 ± 2,03
– неускладнений туберкульоз органів дихання	6	6,73–33,70	20,86 ± 4,46

Примітка. $p > 0,05$.

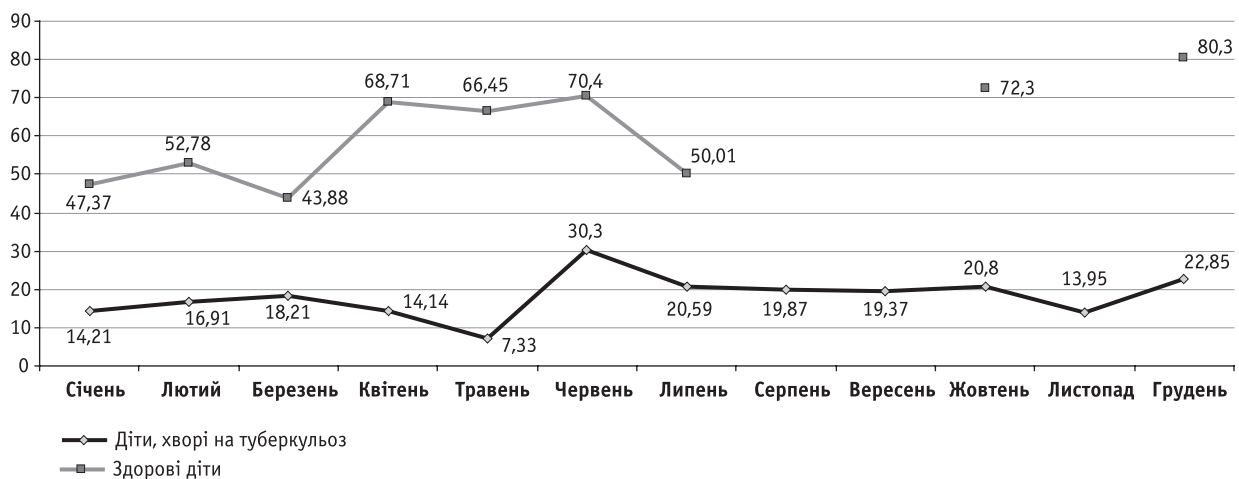

Рис. 1. Середня концентрація 25(ОН)D у хворих на туберкульоз і здорових дітей залежно від місяця

зистентного туберкульозу і продовжити період бактеріовиділення.

У табл. 3 наведено концентрацію 25(ОН)D у дітей з чутливим і хіміорезистентним тяжким внутрішньогрудним і позагрудним туберкульозом та чутливим і хіміорезистентним неускладненим туберкульозом органів дихання.

Отже, вірогідної різниці між концентрацією 25(ОН)D у дітей із чутливим (відповідно $(14,03 \pm 1,30)$ і $(21,07 \pm 5,00)$ нг/мл; $p > 0,05$) і хіміорезистентним тяжким (відповідно $(15,16 \pm 2,03)$ і $(20,86 \pm 4,46)$ нг/мл; $p > 0,05$) та неускладненим туберкульозом не було. Майже однаковими були показники у дітей з чутливим і хіміорезистентним тяжким (відповідно $(14,03 \pm 1,30)$ і $(15,16 \pm 2,03)$ нг/мл; $p > 0,05$) та чутливим і хіміорезистентним неускладненим туберкульозом (відповідно $(21,07 \pm 5,00)$ і $(20,86 \pm 4,46)$ нг/мл; $p > 0,05$). Однаковим був рівень 25(ОН)D у дітей з усіма чутливими і хіміорезистентними формами туберкульозу (відповідно $(17,39 \pm 2,53)$ і $(17,17 \pm 2,08)$ нг/мл; $p > 0,05$). Отже, у дітей з чутливим і хіміорезистентним туберкульозом рівень 25(ОН)D у сироватці крові не відрізнявся.

Ми вивчали рівні 25(ОН)D у сироватці крові під час сезонного захворювання дітей на туберкульоз.

Слід зазначити, що в серпні, вересні і листопаді рівні вітаміну D у здорових дітей не визначали. Отже, середні місячні показники 25(ОН)D у хворих на туберкульоз були нижчі, ніж у здорових дітей (рис. 1).

Ми вираховували місячні сезонні коливання концентрації 25(ОН)D на кожний із 12 міс року для хворих на туберкульоз і здорових дітей (рис. 2).

Таким чином, місячні сезонні коливання вмісту 25(ОН)D у хворих на туберкульоз дітей були чітко виразні у березні (105,32%), грудні (130,42%), жовтні (120,30%), вересні (112,03%), а у літні місяці (серпень – 114,92%, липень – 119,09%, червень – 175,25%) були чіткіше виразні, ніж у здорових (липень – 84,26%, червень – 118,62%). Отже, низький рівень вітаміну D у літні місяці у хворих на туберкульоз може бути однією з причин, що сприяє активізації латентної туберкульозної інфекції у дітей у ці місяці.

Таким чином, дані нашого дослідження засвідчують низький рівень 25(ОН)D у хворих на

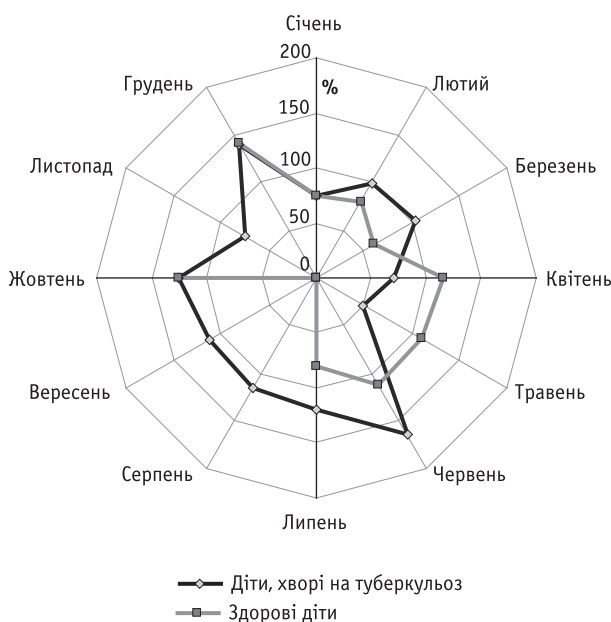

Рис. 2. Місячні сезонні коливання концентрації 25(OH)D у хворих на туберкульоз і здорових дітей

туберкульоз. При цьому у дітей з тяжкими формами туберкульозу він вірогідно нижчий, ніж у пацієнтів із неускладненим туберкульозом. У дітей з чутливим і хіміорезистентним туберкульозом рівень 25(OH)D не відрізнявся. Середні місячні показники вітаміну D у хворих на туберкульоз були нижчі, ніж у здорових дітей, а місячні сезонні коливання у хворих на туберкульоз дітей у літні місяці були чіткіші, що може бути

однією з причин активізації латентної туберкульозної інфекції у літні місяці.

Висновки

1. У (71,1 ± 8,9) % хворих на туберкульоз дітей виявлено дефіцит вітаміну D, у (21,1 ± 15,4) % була недостатність його, і лише у (7,8 ± 19,0) % він був у межах норми.

2. У хворих із тяжкими формами внутрішньо- і позагрудного туберкульозу дефіцит 25(OH)D був вірогідно частіше, ніж у хворих з неускладненими формами туберкульозу органів дихання (відповідно (90,9 ± 6,6) і (43,8 ± 20,1) %; $p < 0,05$), що вказує на залежність тяжкості хвороби від його рівня.

3. Середня концентрація вітаміну D у хворих на туберкульоз дітей була вірогідно нижча, ніж у здорових (відповідно (17,29 ± 1,66) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$). При цьому вона була вірогідно нижчою порівняно з такою у дітей, хворих на внутрішньо- і позагрудний туберкульоз (відповідно (14,60 ± 1,18) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$), і з неускладненим туберкульозом (відповідно (21,00 ± 3,45) і (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$).

4. Середні місячні рівні вітаміну D у хворих на туберкульоз були нижчі, ніж у здорових дітей, а місячні показники сезонних коливань 25(OH)D у дітей, хворих на туберкульоз, у літні місяці були чіткіші, ніж у здорових. Низький рівень вітаміну D може бути причиною активізації латентної туберкульозної інфекції у дітей у літні місяці.

Конфлікту інтересів немає. Участь авторів: концепція і дизайн матеріалу – Л.І. Миколишин, З.І. Піскур; збір матеріалу – З.І. Піскур, Й.Й. Дідик, О.С. Сікіринська; обробка матеріалу – Л.І. Миколишин, З.І. Піскур; статистична обробка матеріалу – З.І. Піскур; написання тексту – Л.І. Миколишин, З.І. Піскур; редактування – Л.І. Миколишин.

Список літератури

1. Мазур І.П., Новошицький В.Є. Вітамін D: метаболізм, функції та важливість для організму людини. Роль у патогенезі генералізованого пародонтиту. Частина 1 // Современная стоматология. – 2014. – № 1. – С. 40–45.
2. Ткаченко Н. Вітамін D: роль у протиінфекційному захисті // Дитячий лікар. – 2011. – № 4 (11). – С. 78–80.
3. Bergman P., Norlin A-C., Hansen S. et al. Vitamin D3 supplementation in patients with frequent respiratory tract infections: a randomised and double-blind intervention study // BMJ Open. – 2012. – Vol. 2 (6).
4. Braegger C., Campoy C., Colomb V. et al. Vitamin D in the Healthy European Paediatric Population // J. of Pediatric Gastroenterology & Nutrition. – 2013. – Vol. 56. – P. 692–701.
5. Coussens A.K., Timms P.M., Boucher B.J. et al. 1 α ,25-dihydroxyvitamin D3 inhibits matrix metalloproteinases induced by Mycobacterium tuberculosis infection // Immunology. – 2009. – Vol. 127. – P. 539–548.
6. Chocano-Bedoya P., Ronnenberg A.G. Vitamin D and tuberculosis // Nutrition Reviews. – 2009. – Vol. 67 (5). – P. 289–293.
7. Chesney R.W. Vitamin D and The Magic Mountain: the anti-infectious role of the vitamin // J. Pediatrics. – 2010. – Vol. 156 (5). – P. 698–703.
8. Ginde A.A., Mansbach J.M., Camargo Jr.C.A. Association between serum 25-hydroxyvitamin D level and respiratory tract infection in the Third National Health and Nutrition Examination Survey // Archives of Internal Medicine. – 2009. – Vol. 169 (4). – P. 384–390.
9. Hughes D.A., Norton R. Vitamin D and respiratory health // Clinical and experimental immunology. – 2009. – Vol. 158. – P. 20–25.
10. Lemire J.M. Immunomodulatory role of 1,25-dihydroxyvitamin D3 // J. Cellular Biochemistry. – 1992. – Vol. 49. – P. 26–31.
11. Lips P. Vitamin D deficiency and secondary hyperparathyroidism in the elderly: consequences for bone loss and fractures and therapeutic implications // Endocrine Reviews. – 2001. – Vol. 22. – P. 477–501.
12. Liu P.T., Stenger S., Li H. et al. Toll-like receptor triggering of a vitamin D-mediated human antimicrobial response // Science. – 2006. – Vol. 311. – P. 1770–1773.
13. Luquero F.J., Sanchez-Padilla E., Simon-Soria F. et al. The Union Trend and seasonality of tuberculosis in Spain, 1996–2004 // International J. of Tuberculosis and Lungs Disease. – 2008. – Vol. 12. – P. 221–224.
14. Parrinello C.M., Crossa A., Harris T.G. Seasonality of tuberculosis in New York City, 1990–2007 // International J. of Tuberculosis and Lungs Disease. – 2012. – Vol. 16. – P. 32–37.

15. Rathored J., Sharma S.K., Singh B. et al. Risk and outcome of multidrug-resistant tuberculosis: vitamin D receptor polymorphisms and serum 25(OH)D // International J. of Tuberculosis and Lung Diseases. – 2012. – Vol. 16 (11). – P. 1522–1528.
16. Talat N., Perry S., Parsonnet J. et al. Vitamin D deficiency and tuberculosis progression // Emerging Infectious Diseases. – 2010. – Vol. 16 (5). – P. 853–855.
17. Venturini E., Facchini L., Martinez-Alier N. et al. Vitamin D and tuberculosis: a multicenter study in children // BMC Infectious Diseases. – 2014. – Vol. 14. – P. 652–662.
18. Wingfield T., Schumacher S.G., Sandhu G. et al. The Seasonality of Tuberculosis, Sunlight, Vitamin D, and Household Crowding // J. of Infectious Disease. – 2014. – Vol. 210. – P. 774–783.
19. Xin-Xu Li, Li-Xia Wang, Hui Zhang et al. Seasonal Variation in Notification of Active Tuberculosis cases in China, 2005–2012 // PLOS ONE. – 2013. – Vol. 8. – 8 p.

Л.И. Мыколышин¹, З.И. Пискур¹, И.И. Дидык², О.С. Сикиринская²

¹ Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого

² КУЛОУ «Львовский противотуберкулезный диспансер»

Клинические параметры витамина D при туберкулезе у детей

Цель работы – определить клинические параметры 25(OH)D у детей с тяжелыми и неосложненными формами туберкулеза и сезонные колебания его уровня при туберкулезе.

Материалы и методы. Обследовано 38 детей, которых лечили по поводу туберкулеза (основная группа), и 14 практически здоровых (контрольная).

Результаты и обсуждение. У (71,1 ± 8,9) % больных туберкулезом детей установлен дефицит витамина D, у (21,1 ± 15,4) % была его недостаточность, и только у (7,8 ± 19,0) % он был в границах нормы. У больных с тяжелыми формами внутри- и внегрудного туберкулеза дефицит 25(OH)D был достоверно чаще, чем с неосложненным туберкулезом органов дыхания, что указывает на зависимость тяжести болезни от его уровня. Средний показатель витамина D у детей, больных туберкулезом, был достоверно ниже, чем у здоровых (соответственно (17,29 ± 1,66) и (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$). При этом вероятно ниже по сравнению с таким у больных с внутри- и внегрудным туберкулезом (соответственно (14,60 ± 1,18) и (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$) и у детей с неосложненным туберкулезом (соответственно (21,00 ± 3,45) и (59,35 ± 3,70) нг/мл; $p < 0,001$). Средние месячные показатели витамина D у больных туберкулезом были ниже, чем у здоровых детей, а месячные сезонные колебания 25(OH)D у детей, больных туберкулезом, в летние месяцы были выражены четче.

Выводы. Низкий уровень витамина D является фактором риска развития туберкулеза у детей. От его концентрации зависит тяжесть течения болезни. Низкий уровень витамина D может быть причиной активизации латентной туберкулезной инфекции у детей в летние месяцы.

Ключевые слова: витамин D, туберкулез, дети, сезонность.

L.I. Mykolyshyn¹, Z.I. Piskur¹, Y.Y. Didyk², O.S. Sikirynska²

¹ Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

² PILRC «Lviv Tuberculosis Dispensary», Lviv, Ukraine

Clinical parameters of vitamin D in children with tuberculosis

Objective – to identify clinical parameters of 25(OH)D in children with severe and uncomplicated forms of tuberculosis and seasonal variations in the level of 25(OH)D in tuberculosis.

Materials and methods. The study involved 38 children who were treated due to tuberculosis (study group) and 14 healthy children (control group).

Results and discussion. Vitamin D deficiency was found among children with tuberculosis in (71.1 ± 8.9) %, its deficiency was revealed in (21.1 ± 15.4) % and the level of 25(OH)D was within normal range only in (7.8 ± 19.0) % of children. The deficiency of 25(OH)D was significantly more common in children with severe intrathoracic and extrathoracic tuberculosis than in children with uncomplicated forms of respiratory tuberculosis ((90.9 ± 6.6) vs. (43.8 ± 20.1) %; $p < 0.05$), that indicates the severity of the disease is dependent on its level. The average parameter of vitamin D concentration in children with tuberculosis was significantly lower than in healthy ones ((17.29 ± 1.66) vs. (59.35 ± 3.70) ng/ml; $p < 0.001$). Moreover, it was significantly lower both in children suffering from intrathoracic and extrathoracic tuberculosis ((14.60 ± 1.18) vs. (59.35 ± 3.70) ng/ml; $p < 0.001$) and in children with uncomplicated TB ((21.00 ± 3.45) vs. (59.35 ± 3.70) ng/ml; $p < 0.001$). It was established that the average monthly level of vitamin D in

patients with tuberculosis was lower than in healthy children, and monthly levels of sea-sonal variations of 25(OH)D in children with tuberculosis were much more pronounced in the summer months.

Conclusions. Low level of vitamin D is a risk factor for tuberculosis in children. The severity of disease depends on the level of vitamin D. Low levels of vitamin D can be caused by activation of latent TB infection in children in the summer months.

Key words: vitamin D, tuberculosis, children, seasonal prevalence.

Контактна інформація:

Миколишин Лідія Іванівна, д. мед. н., проф. кафедри фтизіатрії і пульмонології
79066, м. Львів–Сихів, вул. Зелена, 477
E-mail: lidiya.mykolyslyn@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 14 вересня 2016 р.